ՊՐԱՆԵՐՈՎ – ՏԱՐԻ ԹՎԻ – 1039 – ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ – 3 – ՅՈՒՆՎԱՐ – 1871

ԳԱՅՄԱՆՔ

Ֆարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 180 դր.
» Գաւառաց » 10 ֆր.
Վեցամսեայ Կ. Պոլսոյ » 90 դր.
» Գաւառաց » 5 ֆր.
Խրատանոցիս քիւրքի գին 30 փր.
Գծանուցման տողը մէկ անգամի համար 2 դրուշ, երկու անգամի համար 60 փարայ, տասնք անգամներու համար 50 փարայ։

ԱՐԱՔԱ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԱՅՄԱՆՔ

Գուրս գացած լրագրոց համարս խմբագրը խմբագրութիւն վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն խմբագիրը — Տնօրէնին գրեալ ուղղուի, կ. Պոլիս, Զինիլի խան, Մաքիի դրասենեակը։

Ձեռագրաց մասին գրեալ նամակ չընդունուիր։

ԳՈՒՍՏԱՆԴԻՆՈՒԹԵԼԻՍ 5 ՅՈՒՆՎԱՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՅԵՍՏ ՄԸ ԴԷՊ ԱՏԵՒ

Ահա 1870 տարին ալ իւր վերջին ոլորումը տալով աշխարհի, իւր թեւերը կը բանայ ի յաւիտենականութիւն անդր թաչելու։ Գնաց նաւ, ո՛չ եւս երբէք Ներկայ կը ու սպասը անցեալ, Յաւիտեան անցնող տարին այն նշանաւոր ու հաղուագիւտ տարիներէն մին էր, որք աշխարհի վրայէն իրենց անցած տաեն ետեւ անջնջելի նշաններ ու մնացուածներ մէջ անմոռանալի յիշատակներ կը թողուն։ Յիսունամեայ տարեգրութիւնքս մէջ անմոռանալի յիշատակներ կը թողուն։ Ցիրուան 1870ի պատմութիւնը այնքան լի է տարօրինակ անցքերով, զարմանալի դէպքերով ու ամենէն ուշագրաւ այնքան ճոխ ու տարատեսակ մեծամեծ դատերով, որ տրժանի է դարուց մեջ շաղուիլ մեր մէջ յաւէրժ կենդանի մնալու։ Ո՛չ, չկրնար մոռցուիլ երբէք 1870 թուականը։ Նոր անցեալին մութ վարագոյրին ետեւէն ոլորանքի միջոցագրի մէջ, իւր ոչք մը բոցափառ՝ որ կը շողայ ի խաւարի։ ո՛վ պիտի կրնայ ջնջել ինչ որ այնքան խորանկ տառերով դրուած է տարեգրի ճակատին վրայ, եւ որոնց անհետացնել այն հետքերը, որք ընդ երկար այս մեծ ու ահեղատատ հեղեղին անցը պիտի քարոզեն։

* *

Անցաւ 1870 տարին, օրուան մը պէս՝ որ կը ծագի ոսոնոտ ու դուստրի եւ կը մարի միրկայոյզ ու ահաւոր։ Յաւերժի ծոցիսի ոգեաց կուտայ աշխարհի վրայ թշուառութիւնքը բազմաձեւնեաց այն տարին, եւ ինչպիսի՛ տարիներու հետքեր թողուց։ Ցիսուսի՛ քրիստոնեայ մեջ աշխարհ իւր հրաժեշտը կընդունի, եւ իւր յետին շողը այնքան տարբեր առաջինէն, ի՛նչ աւերմանկներու վրայ եւ ի՛նչ նոր հորիզոններու մեջ կասարուի Լանցէ՛ք։ օրհասական վերաբերմունքներու հանդիսանողները, այրմնիներու ոգիները, պրեկրու ճիչերը, ոգի եղիրիծ ընդեղերու, կոծերը եւ ողբալու է թշուառներու ոգեվար հեծութիւններն են այն արիւնոյնին ու քաջմեջի հանդէսին երդեր՝ կը պատերազմի հրէշը նոր տարուն դարասեանը, զարատատեց։ Ազգայ սերունդ ի զարմանալով միանգամայն որ եօթանասուն դարերու փոքրաւութիւն դատերուն խնամատանցեալ, նոխարդ անիմի, անբունեաներ ու խանգակատութիւնեան ալգիւնքներուն ճոխացեալ, քրիստոնէութիւնն փիլիսոփայութիւնն ու գիտութիւնն ճառագայթներուն շրջապատեալ, հուսկ ուրեմն՝ անխոնջ յառաջդիմութիւնն այնքան դարերու յաղթանակայ վառ քերուն ու աւարներով զարդարեալ ինքնատանեղրդ դարն, իւր շրջանը լրացնելու մատ, պատմութիւնի մէջ նմանը չունեցաւ ու չկրնար դաղանալին կռուոյ մը կրցած է հանդիսաւոր ըլլալ ընդ դիտասեռ ըլլալ ազգ քեռ տերութիւնք երկու մեծ ազգերու, մարդկային գերդասանին երկու զօրեղ անպանանոնն ոչխարանին մեծ ոչխարանին, եւ անխղճալ ալօր տեսանել ենդարդ ոչնամ մը ուշխնեանոս ու դիմակնայիր թատերիկ՝ իրրա թէ հանեսի ընթացքը դիտէին։ զարմանալի՞ կրնամք ընդ ոչ ապազոյ սերունդք, անիծելք զինքն այն մարդոց անուններով՝ որք պատճառ եղան այնքան անհաշտ չարեաց, եւ ցեղ. դարու քաղաքակրթութեան ճակատին վրայ այնչան մեծ կեղտ մը դրաշնչեցին։ Լուսնամիք ոչիսի լեան տարոյ ոչ Նարոյլ ու Գալ անուանը, եւ բանան որք իրենց դահին վրայ ոչիսի դարան։ սոսկումն ոչիսի ազդէ նաեւ կիլեսի անունը։ ոչ ոք ոչիսի նախանձի այն փառաց դաշնիներուն՝ որք բիւրաւոր անձեր մարդկային կատակաց արեանին ու արտասուքն են շաղախեալ, եւ ոչ ոք ոչիսի ունենայ իւր դէմ իւր գնելա ոչիսի մեղ՝ որ իւր շարիւնին տակ այնքան անիծ ազգաց ոսկրաստեր կը ծածկէ՝ յուրաքանչիւր պատերազմ կէս իւր կածելու։ Հոմերոս եւ Կիլիսմ, այս երկու քին փառասիրութիւնքը ի՞նչ ասկալի տեսիլ մը բացան յաղթող դարերու ոգեկոչ ոչիսին առջեւ։ եւ սակայն ի՞նչ մեծ դատ մը ունին՝ որք փառքն ու մեծութիւնը ժողովրդոց արեան ու թշուառութեան մեջ կորուսին։ Միոյն փառասիրութիւնն գիւրաբեկանելուն այս ախուր ու աշխարհաւէր կրուոյն այն երկու. մեծ ու երջանիկ հեռաւանքներն են որ միոյն ոչիսի կրնան Գաղղիոյ կրած ծանր հարուածոց դատաւորիչն ամօրեր եւ քաջ միայնդամոյն քաղաքակրթութեան դեմ դարձուած ա՛նքան սեթիները։

1870 տարին՝ մեր գլխն ոլորեալ մի մը հանցնած ոչիսի բոցերուն եւ անելք ու փաստերուն ոչիսի անդիմադրելի սեռարանն իրեն յանձնելիք ոչիսի հանդիսաւոր ոչիսանն ու ոչիսանին ներկայացուցած տաեն նաեւ գլխ ցաշնութիւնն ու հայրենասիրութեան հրաշալագործ ոչիսի մը ոչիսի ընդ անձանաչ հիսաքանչ ոլորանքի ոչիսի ոչիսի ոչիս

ապանեղ դնեմ ենան ու ճափերու գուսիններուվրայ։ Կարծես թէ 1870 տարին՝ գուսող գլուխները շնորհաշարող կայծակն՝ ի ձեւին դարու եկած էր յաւիտենական թեան արդանդէն։ Նաբոլէոնեան կայսրութեան հետ Պապական թագաւորութիւնն ալ ո՛չ երես է։ Եթէ տնխալութեան ծիծաղելի վարդապետութեան մը հրատարակումբն իններեւտասներորդ գարու ճակատին մարդ մ'է, կրօնական-աշխարհական իշխանութեան խառնածին հրէշի մը անկումն ալ փառք մ'է։ Երբէք ղէնքերն ապէք փառուոր յոյլթանակ մը չէին տարած, երբէք աշխարհակալ մը նուաճեալ երկրէն ու ոսկերքէն այսքան օվասանութիւններով չէր ընդունուած։ Իտալիոյ թագաւորը մեծ նախաձիրք մը սրբոյ քրիստոնէութեան երեսէն։ Ու՝ ըստ—արտաքին հակասութեան վէճ մը կորզեր Հռոմայ քահանայապետին ձեռքէն տուրը խլելով զոր ի միասին կը կրեր Աւետարանին հետ, եւ բռնաւորաց երկաթեայ գաւազանին առէջ հոգիներու հովանաւորեան ցուպը տալով անոր ալ։ Մինչ ազատութեան թեւերով յերկինս բարձրանալ կը կարծէր, ինքնաւ փէժիլնգիր ջանքին իր գլխուն եւ ինքզինքը կոյսերաց ու թաղաւորաց գահոյքէ առաքեաններուն տակը գտաւ։ Ի դուր բողոքեց։ Եւ ոչինչ։ ոգնեցին իրեն իր անիծից օգտին կոյծակներն, եւ անաջնորդութիւնն իսկ։ որոյ վրայ ա՛յնքան աժոով կը կրմներ, չառ ակար ու անհաւատարիմ նեցուկ մ'եղաւ։ Իր գահավիժութիւնը մէջ։ ինչ եւ է, ինքնաւ նա։ Եւ 1870 անոր մոհուան դատակնիքն արտասանող։ չի խոսինք ալ անոր վրայ, կամ գէմ ապիրատ խօսքեր՝ ինչպէս որ կը վայելէ խոսիլ գլորելոյ մը վրայ։ կը յուսանք որ հեռուվնայ ամօրը բառական հասնելով որքան որ պիտէր ցարդ քրիստոնէութիւնը, որքան որ բռնադատ հոգիներու եւ խղճմտանաց վրայ, որքան որ խեղդել ջանաց ցարդ ճշմարտութեան ձայնը, որքան որ Աւետարանին երկինքէն բերած ապատութիւնը ճնչել ճգնեցաւ, որքան որ Քրիստոսի կիսկոյս ոգին անդամոց մէջ որոմն ու հեռ սերմանեց, որքան որ սրսին փառաց ու մեծութեան դարձիր մը բրաւ կրօնքը, որքան որ յաւաղիմութիւնը գառաւոյտաց եւ, մինչեւ դարեան սպիտութեան ու նոխտաշարմանց խաւարը ջանաց թանձրացընելը որքան որ խաբեց միամիտ ու պարզ հաւատացեալները՝ ինքզինքը Աստուածային կոչեց թիարդման եւ չատ հաճոյս անիծիչ կամ թագաւորեանց թաշխող ցոյց տուլով։ եւ. հուսկ ուրեմն բառական հոմարելով ինչ նոգիայի ու ոճրալից դեր որ խաղաց ցարդ մարդկութեան ու քրիստոնէութեան առջեւ։ կը յուսանք որ, կրանը, կ'ուշաբերի իւր օրն ունկուժն, եւ Աւետարանին ոսկերով իր օրաշանը, կը ջանայ զոյն ա՛յնպէս դարձադրել եւ Հռոմէական եկեղեցւոյն ու քարոզաբերութեան մէջ ի վարոյ ցանկացեալ ներդաշնակութիւնը հաստատել։ Իսկ՝ չի խաբուէինք մեր յուսոյն մէջ։

* * *

Անցեալ տարուն տեսարանին վերայէն դեռ մեր աչքերը չդարձուցած, տեսանե՞նք թէ ի՞նչ խաղաց հոն մեր Ազգը։ եւ թէ 1870 թուականը մեր ազգային տարեգրութեան մէջ ի՞նչ էջեր գրաւեց։ փառաւո՞ր թէ տրատաւոր։ Բայց ո՞ր տարին երջանկաբեր եղած է Հայուն համար որպէս զի 1870ն։ Ի՞նչ գաղրած են դատաւոր հնձութեան ու ոգեոյ ձայները։ եւ ե՞նչ փոյթ։ Ինչն ու Աւետարանին հաստատութեան լսատոր պակաս եղած է Հայաստանի Հայոն դիմակն։ որոյ ոչ ոք ալ ընդունիր։ Ինչ ոչ ոք ալ ոչ։ Ամենայն ինչ ի՞նչ։ Ամենայն ինչ։ Ամենայն ինչ։ Ամենայն ին

են, գրեթէ ամէն կերպ անկրաւորութիւնները՝ դրկողութիւններ՝ եւ ճնշումները բերելու վրայ են, թէ՝ ընդհանրութեան՝ եւ թէ անհատներու իրաւունց դէմ։

Հայութեան անունը այս կողմերը առնարգանաց եւ զանազան զրկանաց է։ թարգեալ անան մը հանդուրժած է։ որ եւ իսկ Հայ մը ուրուն ազգաց հետ եղած դատը եւ իրաւունքը արդէն կորսուած է։ Հայու թեան ա՛չ ուղղութիւնը կընդունուի՝ եւ ա՛չ ալ ուղղակիները լսելի կըլլայ կառավարութեան պաշտօնատարաց առջեւ։ միոյն զանազանութիւնը ունուն եւ հանդուրժ ունի ոչ մի ոտ ուղերը։ Հայութեան առաջնորդական պաշտօնակալութիւնը։ եւ Նշանակութիւն մը չունի այս ուղղաց հանդուրժ։ ա՛չ օրինաւոր միջոցներով կընդունուիլ ընել անիրաւ զրկողութեանց եւ ճնշումներու մէջ։ ա՛չ ուղղակի կամ անուղղակի պաշտպանութիւն մը ազգին այս դարերուն իրաւանց վրայ եւ վերջապէս ազգային ոչ եւ իսկ ինքնապաշտպանութեան մը կամ ձայն մը կընդունի։

Յարակայս չկայ։ որ այսպիսի վիճակ մը Ը. Դրան արդարաւոր կամաց բաղդաւորին հակառակ ընդարձակ չընդունի։ եթէ գործուած ապօրինութիւններն ըստ արժանւոյն Ը. Դրան ուշադրութեանը Ներկայացուին։

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՍՍԻՐԻ ՏԵՂԵԱՅ ԽՆԴԻՐ

Կրուսադէմայ Ս. Յակոբեանց առթիւն՝ ինչպէս ամենուն յայտնի է։ իր ձեռքն եղած երեւելի ոգեւորութիւններով եւ կաքաւութիւններով Հայոց ազգին կիսանական սեփականութիւններն մէկին եւ զի անով Հայ ազգը Պիսանեանական ուշադրի մէջ կարեւոր տեղ մը կը բռնէ։ եւ Հռոմէական եւ Յունական եկեղեցիներէն եռաւ։ զրիաւորեցութեան երրորդ ճիւղը կամ ընդհանուր եկեղեցոյ մէկ ինքնուրոյն ազգ կոխ մասը կը կազմէ։

Այսչափ կարեւորութիւն ունեցող եւ Հայաբնակ պարծանք եղող անդին սեփականութեան մը վրայ ազգն ո՛ր չափ ուշադրութիւն ունենայ։ ո՛րչափ դարդարոյ։ ո՛րչափ դողոյ։ քիչ է։ Այս զգացմամբ մեր ալ յաստակ վերմ՝ ա՛ռնենք այն պանծալի հաստատութեան վերաբերեալ տեղեկութեանց մեր էջերը միշտ բանալու։

Ինչպէս գիտեն մեր արդէն ընթերցողք։ Երուսաղէմի Հայոց սիմառը քանի մը տարիէ՝ ի վեր վեճի բռնուած է Լատինաց հետ սեփականութեան իրաւանց վրայ՝ զորս Լատինք բռնաբարելու՝ եւ յափշտակելու կայնատին։ եւ այս պատճառաւ Երուսաղէմայ Ս. Պատրիարքն ալ Լատինաց ատելին անդամ մը Ս. Յակոբայ տաճարին մէջ պատարագելու սովորութիւնն այս տարի խափանել տալ։ խնդիրը Ը. Դրան ատեանն եղած եւ զարձին քննութեան հանար վանք։ Միւնիվ էֆէնտին Երուսաղէմ գացած էր։

Քննութիւնն նգաւ։ Միւնիվ էֆէնտին կ. Պոլիս վերադարձաւ։ բայց ըստ նութեան արդարադատութիւն մը կրայ կանոնաւոր տեղեկութիւն մը ցարդ չունինք։ ատոյգ։ Լեր ատէնի։ Միւնիվ էֆէնտի ամենաթերեմն ատեն առաջ հանուստ տեղեկութիւն մը հրատարակած էր զոր մեր ալ լրագրոյս մէջ անցուցած էինք։ բայց այն տեղեկութիւնն անատոյգ ոգիս զանազան կարծիքներ բերած է։ եւ հետեւապէս ճիշդ տեղեկութիւնները կուսոյ։ ղրոս արժան կը հանարինք մեր ալ մեր ազգ ընթերցողաց հաղորդել։

«Անցեալ օգոստոս ամսոյն 17ին էր հարս Մեծ. Միւնիվ էֆէնտին, եւ անկէ առաջ եկած էր Գամանակոսէն Զաքարիա Եպիսկոպոսն։ Ազգիս Բէշիկտաշ գիւղի փաշայն եւ Գաղղիոյ հիւպատոսն հրամանաւ։ Ցեղապետին իրր՝ ի կողմանէ Լատին կղերին՝ գնուութեանց Ներկայ գտնուելու պարտաւոր։ Նոյն ամսոյն ՁՁին գնացին միասին՝ ի բնէիլէմ։ Դոյնպէս եւ Հայոց եւ Յունաց Պատրիարքներ եւ թարգմանք։ եւ բարեկամք։ կոչմամբ երիւ կարգաւոր եւ թարգմանն։ Հոն հասնելոյ գանդը տակտ։ մի հանդիսաւոր առնելով՝ Ս. Գերեզմանն տարը՝ Ս. Գերեզմանի եկեղեցին նոր վերաբերեալ գաւառն՝ Հայոց Պատրիարք, պատարագիչներն ալ տեղը գիտէ դուսնեն։

Ընդհանրապէս այրը հրամանով եւ ուրիշ անոյշներով կը գտնուին Յունաց գանդը հանգիստ առնելու։ եւ կարգերն հոն նոյն ոյրին վրայոր հոյստոյտիրձեր ընելը Յունաց Պատրիարքը կը յայտնէ թէ. Լատինք 1839 թուին գիշերայ ոյրին մէջ վառօք գնելով ուզէին վերցնել։ որ գնայ չինելու ուրիշ ուշնեղոյով իրենց սեպհականներ Ս. այս փորձը թէպէտ մի քիչ ցաւոյ ոյրին։ բայց Հայք եւ Յոյնք խնամելով բարգելին։ եւ անոր հատարակաց ուխտաւորի բլլալը ապայտ ցանելով հրամանն եկաւ։ Ը. Դրանէն եւ երեք ազգաց ծախքը նարոյեցաւ։ Այն գէպքը վկայեց նա եւ Յմեն։ Երբայան Պատրիարքն մեր։ եւ ըսայ թէ. մինչեւ մեռ ժամանակներս գիւ ըսցիր իրենք կը ասնէին իրենց եւ մեր եւ կը լսուէին։ 1866 ին կրկին վարձ մի ընդ Լատինք ոյրը խլացնելու։ թէպէտ գաս բացուեցաւ եւ մեր Հայոց եւ Յունաց դրոյ դանուած վարերական թղթերով հատատուեցաւ հատարակաց ուխտաւորի ընդարձակ եւ անպարտ քաղաքական ժողովոյն հանդարտութիւնները։ Ը. Դրան սեպհականներն։ եւ հրամանն եկաւ որ Լատինաց նոր շինած ոյրաց քանդուին։ ոյրն։ հանար էր այն ժամանակի ծագած վէճը։ եւ թղթի վարայն հրամանը կատարեց առջի վիճակին դարձնելով միշտ ոյրը։ նրկու։ ապրիլն յետոյ Լատինք կերկին ձեռնամուխ եղան նոյն ոյրը բոլորովին խլացնելու։ յորմէ ասկիպետ Հայոց եւ Յունաց Պատրիարքաներ կրկին բողոք ընին առ Ը. Դրան։ եւ ահա այս բարդքին պատասխանն է։ բաւական եկած նոր հրամանագիրն դրի ուրուած էր՝ ի գրած գնել հաստատուած կամաց բարեխիսան։

Յունաց վանքէն երթալով ասրը չենգեսան դրսի մեծ հրապարակը կուգան։ հոն Երբայան Պատրիարքն մեր ընդի նման ոյրիւոյ ցոյց ասալ Մեծ. Միւնիվ էֆէնտիին։ «Ա՛յս տեղս Հայոց դեղեցմանատան մէկ մասն է։ զորան հատար չատ անդամ բարդուած ու դատ վարած եմք Յունաց հետ եւ մերն ընդարդ հատատանքով պարտուած մէջ ամիսներ ուղած եմք։ ընդ ոմանն անգամ ալ Յունաց միասին ընելու ուղած էր։ եւ չէ թողացած այ մինչեւ անգամ մուրալ ունք ունէն՝ որ հատարակաց առաջնորդութեան եւ Հաստատուած է։ Մեծ. Երբեմն էֆէնտին բարեունք կուտայ։ զարմանալով միանդամայն Յունաց բռնութեան վրայ։ որոնք ժամանակ ժամանակ՝ ցոյց սրուած են ոյրոյ սեպհականութեանց ուզած դարձարութեան մասին։ Այսչափ քննութիւններ եղան Բէրիկէմի մէջ վէճի տակ եղած խնդրոյ վրայօք։

Զգուստոս 24 ին տեղի ունեցաւ առաջին ժողովը՝ ի պրոյտ քաղաքականն։ ուր Նիբիսոյեանն նոյն անձնիները երեք միաբանութեանց կողմն։ ոգ եւ Յաղդիական հիւպատոսն Գամանակոսի։ եւ ինքն իրն էր Գաստանդիդ Աբրին վրայոր։ Հոն Մեծ. Միւնիվ էֆէնտին Հայոց եւ Յունաց ազգին ծանուցուց վաճերաց իրենցը մէջ բերելն եւ. անոնց հատատութիւնը ընդունելն յետոյ։ Լատինաց կողմէ ատուած գրագիր մի եւս մէջ բերելով՝ Խուսանեարու չարք մի կը կարդայ։ որոնք իրր թէ նոյն թուականներուն մէջ մէկ մէկ վաճերարդեր ու հրդեհարանկեր ընդունած ըլլան Լատինք։ միշտ Ս. Գերեզմանն հանար Զարմանալով Ս. Պատրիարքն մեր կը հարցնէ թէ՝ «Ա՛յդ թուականները հեռանկիներու ու հրամանագրերո՞ւ են։—Վկայագիրներ են։ կրսէ Միւնիվ էֆէնտին։ դարձ Լատինք առացեր են ոմանք եկող նրարդոյն կամենալ։ իշխանութիւն եւ երեւելի ճանապարհորդներէ։ որոնք տեսած են նոյն Ս. այրը եւ կը վկայեն թէ՝ Լատին կարգաւորք հոն ոյրոյն կը փարեն եղեր։—Սակ ընդունելի չեն առանց վիրաբերութիւնը։ կը կրկնէ Երբայան Պատրիարքը։ ըստ որում ոչ մեր ազգին են եւ ոչ մեզ կրնանիր։ ուստի ուրք որ լսեն իրենց կարդ ուսանելն նոյնը կ'բերեն եւ ըստ այնմ կը վերցնեն։ Դիտէր Միւնիվ էֆէնտին եւս այն թղթերուն ինչ ազդեցութիւն ունենայ։ Յունաց ուրիշ հնագոյն թուղթ մի մէջ կը բերէ տարաբերեն վերջապէս դրուած։ որ հնութիւն եղեր ունեցած ու գրեթէ անընթեռնելի եղած էր։ այս թղթին հանար Լատինք կը վկայեն թէ՝ Եգիպտոսի Յուլիանեանքը առած էն։ որ եթէ ընդդէմ եւս լլայ։ պարձեալ արժէք մի չէր կրնար ունենալ։ Ը. Դրան կողմէն տրուած հրամանագրերն քով։ Ցեսարի այս վիճաբանութիւններէն յետոյ ընդարձակ Ս. այրին հատարակաց սեփականն եւ բոլոր գրքանձնելոյն ուխտաւորի ընդարձակ բլլալը ըստ հատատութեան Հայոց եւ Յունաց ձեռքն եղած հրամանագրերուն։ ժողովը լուծուեցաւ։ առանց վերջին որոշում մի արուելու։

(Շարունակելի)

Միւնիվ, 1 Յունվ. 1871

Ազգասէր Տէր։

Պիտի «Ալէնիմանալէ» կոչուած թատրոն մէկ անկիւնը Գալիանանց անուանով փարձարան մը կայ։ որ ինչպէս իր անունէն կ'իմացուի՝ ազգիկանց գաստիարակութեան յատկացեալ է։ այս ազգութիւնքի բարկ։ ուր 25—30 ի չափ տղաքներ կ'ուսանին։ բոլորովին անխնամ ու երեսի վրայ թողուած իր անուանէն եւ կը փարձարան կոչուելու արժէքն ունի։ ինչ է ասոր պատճառը։ եթէ հոգ չունիք։ բայց եթէ հոգ ունիք։ ինչպէս ասոր ուղղելի կամ անուղղելի կերպով Ազգասիրական ընկերութեան ուշադրութեան ներկայացուելու արժանի է։ սակայն իմ խորհրդս երբէք չունիր որ այն ազգասէր մարդիկ ամենասիրութեանց դէմ սանմանութեան կասկած մը յայտնեմ։ իմ իրաւունքս ուս այժմ ընդհանուրին է։ եւ մանաւանդ անանց որ կ'զգան։ կարող են։ չեն դործեր ... Խօսքս չ'վերջացուցած, որպէս զի տեսի յա. թացաստութիւն մը առած ըլլամ Գալիանանց փարձարանին վրայոր, հարկ կը համարիմ հետեւանքներն ոչ յաւելուր։ Ցիշեալ փարձարանի աշակերտութիւնը ընթերցանութենէ զատ ուրիշ բան մը չեն ստանար եւ իրենց այս ուսումն ամենայն 170 աշակերտաց եւ 8 աշակերտուհեաց պատարագաբերութեանցը վերաբերեալ ամեն կարեւոր պէտքերն հաղորդ ընկերութիւնները կատարող չեն։ Նաեւ 30 ի չափ թիզեարի մանկունքներն ալ իրենց հոգանաւորութեանը ներքեւ պատապարելի եւ ի հարկին ազգասէրը միթէ իրենց սանդգակութիւնը կ'զգանան։ իրաւանց եւ հայրարութեան ձայնը մեր բոլոր ազգակցաց կը փարատէ։ Բարեսէր եւ Ազգասիրական ընկերութիւնները միթէ չեն փոփոխիր ազգային մէջ իրենց այնքան անձնուիրութեանցը փոխարէն ընդունելիք վարձատրութիւնքներ։ միթէ չունի՞ մի քանի ազգ մը չը տեսնելիք ... ասոր ալ տարակոյս չունիք կրնար ունենալ։

Այս ամենայն ազգասէր բարեկան հանգիստով կ'նայիք խօսքս։ յուսալով՝ որ այս սակաւ ճաշը պիտի կարենայ թարգիս ուսումնասէր հասարակութիւնն եւ մանաւանդ այն անձնուէր ընկերութեանց ուշը գրաւել։

Կարապետ, Մեծ. Խմբագիր։ որ նեբկայս մեր ազգանուէր լրագրոյն մէկ անկիւնը դնուելու բարեհաճիք։

Ս. Ա. Գիպէրճեան

Պէշիկթաշ 3 յունվար 1870

Խմբագրատան Տէր։

Բարձրաշնորհ Պատրիարքը Ս. Հոր հրամանաւ՝ ինքնայն հրիպիդեալ քանանայ մէկը Պէշիկթաշի եկեղեցին հիւր պրկուած բլլալուն առթիւ՝ թեմեանց կը ծանուցուն նոյն ժամանակ գահանայից գատաւն մէջ։ որ յաւասարիրջանայք՝ բնաւ կարեւորութիւն մը չեր առնուր հասարակութեան առջեւ։ եթէ օրագրաց ամենց մէջ հրատարակեալ անճիշդ գրութիւնները երբուսանք չգտուռնակէին այն խնդիրը՝ որ պատճառաբան չատանց վրճռուած է։ եւ իրաւասնութեամբ երբէք կրնայ վերջացած։ ըստ՝ եւ այս մասին նոր ի նոր գրութիւններ հրատարակելը ուրիշ փափաքան չկրնար ունենալ՝ բայց եթէ լրագրաց պատաւական էջերը անձնական անդեպ խնդիրներով լիցնել։ եւ առիթ տալ ոսկեակրութեանց եւ դժտութեանց։ եւ այն եւս այնպիսի նատիրական օրերը՝ յորս եկեղեցոյ պաշտօնէից բերանը ուրիշ բանիցպան չհնչէ՝ բայց եթէ Հ—ա—ք—ի—ն եւ Ինչ։

Այս է մեր եւ Մեծ. Թարգման իսկզբան դէս դէպս մը։ եւ կը յուսամք որ երկասէր դրոյս հրատարակութեամբ՝ վերջ արուի անիրաւութեան խնդրոյս։ որ այնքան տրծաց անգ գանելու արժանաւորութիւն չունէր ամենեւին։

Յարգեն Երգնկեան

Գ—ոյսէ Գեղերեան

ՁՍԵՆ ԳՈՒԺԵԱՑ Ի ՎԱՆԱՅ ՄԱՀ ՍԱՀԱԿ ՊԷՅԻ

Այս մեծ կղզեւորին վերայ ցաւ կ'զգայ ամէն վասպուրականցին։

Իմ կոչմանէ երկու կամիկ արցունք նորա ոսկեւոր դեղեղմանէ վերայ։

Արդարութիւնը՝ այս դասատուն կը կառուցէ անմոռաց անչուք սակերաց վերայ, որ կ'ապրին եւ կը մեռնին իրմէնց հանար. եւ ահա որպէս չէին 'ի կենդանութեան, չեն եւ արդ։

Մեծ ցաւ, երբ Սահակ Պէյի պարագ եւ ձեռնահատութիւնը՝ անիրաւաբար դերեզման կ'իջնեն։

1871 Յունվ. 4 ՎԱՆ

Դ. Գալիս

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Պարատու ժողովրդաւոր ընկերութեան Ցնօրէն ժողովը՝ իւր փափաքութեան վիճակահանութիւնը 1871 յունվ. 3ին կիւրակէ օրը կատարելով 'ի Ներկայութեան բաժանորդաց, կը ծանուցանէ որ վաստակող թիւերն հետեւեալներն են.

1.	թիւ	986	շահեցաւ	100
2.	»	733	»	80
3.	»	416	»	70
4.	»	640	»	60
5.	»	965	»	60

Իսկ մնացեալ տասնեւհինգ թիւերը՝ որոնք իրենց մոյր դրամ կէս սամանեան լիրան պիտի ընդունին, հետեւեալներն են.

879. 961. 756. 379. 990. 86. 540. 288
228. 722. 695. 453. 74. 966. 313.

Երկրորդ. վիճակահանութիւնն տեղի պիտի ունենայ յունվար 31 կիւրակէ օրը։

Կը խնդրուի վերոյիշեալ թիւերն ունեցող անձինքներէն որ ընկերութեան խորհրդատրանը, 'ի Խոջենան վարժարան, գան լիրենց տակն ընդունելու։

Նոյնպէս եւ փափաքող աղդայինքներէ կը խնդրուի, որ դեռ չ'ծախուած թիւերն դնելու. Հաղդասիրաբար մասնակցելու բարեհաճին, որոնք կը ծախուին Պալը-Բազար Սարաֆ Հասանի Ամբարում ապա Իշխանեանի Քիանութը թիւ 153, եւ Բուլամնու Զորշորին Աճը—Զէյնէի կողմը Անդրէաս ապա Քափամաճեանի խանութը թիւ 44։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՄԱՆՐ ՈՒՍՄՈՒԿՔ ՔՐԻՍՏՈՆԱՍԱՆ ՀԱՒԱՏՈՑ ԵՒ ՍՐԲԱԳԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԱՆ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ

Այս դպրոցական օգտակար գրքոյկը՝ որ առաջինը հինգ վեց պրոշ դին ունէր, այս անգամ Միւհէնտիսեանի գեղեցիկ տառերով պատկերազարդ տպուած ըլլալով՝ հասոյ երկու ղուրուշ կը վաճառուի Զաքմաքճըլար եօքառշու, Գալփաճիանի Գրքատունը։

ԹԱԼԼԻՐԱՆ

ԳՐԵՑ

Ղ. ՕՌՎԱՍԿՄԵԱՆ

Գալդիսցի Նշանաւոր դիւցազնապոլիսին վարուց վրայ տեսութիւն մը, միանգամայն քաղաքական եւ վարչական խնդրոյ վրայ խորհրդածութիւններ պարունակող գործ մը, որոյ ընթերցումն բան մեզ անհրաժեշտ է լաւագոյն կարգացողներու, ինչպէս նաեւ քաղաքականութեան հետամուտ ըլլալնիս։

Գին 6 պրոշ, ինչ դանուի ամէն դրաւաճառաց քով։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

ՏՂԱՅՈՑ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՆՆ ԱՌԱՋԻՆ

Տ-ԷՐ-ԶԻՆ

Ա. Ն. ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ

Ի ԽԱՄԻՐԻ. Կ. ԳՈՂՄՈՅ

Տղայոց համար կազմեալ նուէր ըլլալու արժանի գրքոյկ մ'է, որ ընտանեկան պիտոյից, կանոնց, կորստեան եւ այլոց վերաբերեալ բառերու հայերէնները կը սովորեցնէ։ Ամէն Հայ դրաւաճառաց քով կը գտնուի։ Գին 50 փարայ։

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

Մ. ՊԷՏԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Հայ դրականութեան համար տարաժամ եւ խիստ կսկծալի կորուստ մ'եղաւ յաւէժ լռեցուցեալ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի գրական գործերը, որոնք հայ բանաստեղծայ դասուն մէջ տեսակին տեղերէն մէկը կը գրաւէ հանգուցեալը, շնորհիւ իր բարեկամաց ոմանց եւ Մուրատ—Ռափայէլեան ընկերութեան հաւաքուելով, 582 երեսէ բաղկացեալ հատորով մը հայ բանաստիրաց կընծայուի։

Անոնք որ Մ. Պէշիկթաշլեանի քերթողական հանճարն եւ ոնար գեղեցիկ վանդ եւ հոգեշարժ քերթուածոց ճաշակն առած են, կը փութան անշուշտ ձեռք ձգել այս ընտիր հրատարակութիւնը, որ ամէն հայ գրաճաճառաց քով կը գտնուի։ Գին մէկ Մէճիտիէ։

ՀԱՋԱՐ ՈՒ ՄԷԿ ԳԻՇԵՐՆՐԵ

ԱՐՔԱՅԱՆ ՊԼԷՊԻ

Իսմիրի Տէտէեանց տպարանէն հրատարակուած այս ընտիր վէպին չորրորդ հատորն ալ տպուած է. Գալիս հատու այս շաբթու, եւ կը գտնուի Պ. Յ. Գաֆուֆեանի դրատունը. իւրաքանչիւր հատորի գինն է 15 դրուշ։

Բաժանորդք պէտք է առնուն մայրաքաղաքս Զաքմաքճըլար եօքառշու Ճատաէօի թիւ 10 Տէտէեանց վաճառատունէն։

ՀՐԵՈՐԴԱ

ԷՐԷՐԵԴԱՑ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՍՏՎԱԾԱՇՈՒՆՉ ԵՒԱՆԳԵԼԻՈՆՆ ԳԻՄ ՍԱՓԱՌՈՂ ԹՇՆԱՄԵԱՑ

ԵՒ

ԼՈՒՍԻՈՒՄՆ ԽՆԴՐՈՅ ՀԱՒՈՎՄԵԱՆԱՆ ԴՐՈՒԹԵԱՆՑ Ի ՎԵՐԱՅ ԳԼԽԱՎՈՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԵՌՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԵՐԻԿԻ Ս. ԵՒԵԼԵՑՈՅՑ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

Թարգմ. Մէհրդաս Տ. Աղասուն-Գնան Մէհրդասեան

Ցօգուտ՝ Հաւատացելոց եւ 'ի պարծանս Հայաստանեայց ազգասիրաց Ս. Եկեղեցւոյ

Այս գործին մէջ՝ հինգհազար ընդհանուր էջերեց ոյ եւ Հայաստանեայց նախնի Ս. Հայոց զբաւոր վիճակութիւններով կը հերքէ Պապին եկեղեցւոյ գլուխ ըլլալու անհիմն պահանջումը, եւ այս անառակութեան մեր ազգին մէջ պատճառան կանոնաղներուն մեղրամիտ առարկութիւնները։

Եւեթ մնոր բաժնուած է բոլոր գործը, եւ երեք մասն ալ պատրաստ ապուած կը ծախուին գլուխ ճաճառաց քով Ա. եւ Բ. մասերը Ցանան եւ Դ. մասը 12 զբ. իսկ ամբողջ կազմուածը մէկ Մէճիտիէ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Հայերէն եւ Անդրկիրեն լեզուաց եւ Մաթեմատիքական ուսանց բարձրագոյն դասատու մը կայ՝ թէ՛ վարժարաններու եւ թէ՛ մասնաւորներու պատրաստ հանար Բէյողլ լրագրատիրատիպ—Ցնօրէնին հետ պէտք է տեսնուի։

ԱՌԱՆՑ ԱՍԻՐԱՑԻ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ ՁԻՐՆԱՐ ԸՂԼԱԼ

Գ. Գրիգ որ Շիվանեան՝ տասանաբոյժ եւ տասանաշուրջ՝ պատիւ ունի ծանուցանել մեծարգոյ հասարակութեան որ երկար տասն փարիզ եւ Մարսիլիա այս արհեստը վարելէն կատարելութեան հասցնելէ ետեւ, այս օրերս մայրաքաղաքս եկած է եւ կը բնակի Ղալաթիա նիւ քոչք—Բայրարդրմ, Գաղար Ռոսի կոչուած շարքին մէջ թիւ 15։

Բնդնի եւ ակռայի ամէն տեսակ ցաւերը կը դարմանէ ու կը բուժէ։

Մէջը պարարուած կամ ծակ ակռաներդ կը լցնէ սակիով կամ բուն ոսկրայի զոյն ունեցող բաղադրութեամբ։

Ցգայոյ ծուռ բուսած ակռաները կատարելապէս կը շտկէ։

Ակռա չունեցողներուն նոր կը շինէ նոր եղանակաւ, մը՝ որ բնական ակռաներու չափ դիւրութիւնամբ եւ հանդիսաւոր ծամելու կը ծառայէ. եւ այս մասին՝ ինչպէս նաեւ ակռաներուն դիմայկանութեան մասին ամէն կերպով կը բաւականացուցանէ։

Ի վերջոյ պարարք կը համարի ծանուցանել մեզ բերնի կամ ակռաներու վերաբերեալ ամէն տեսակ գործոյութիւն ամենեւին ցաւ չտալով կը կատարէ։

Այս լրագիրը չաբաթը երեք անգամ կը հրատարակուի, երկշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը։ Բաժանորդագրութեան տեղերն են Պ. Գալիս Զինէի խանը վերի յարկը թիւ 6 Պատիսի խմբագրատունը։

Իսկ դուռանաց մէջ հետեւեալ հաղորդարանաց ներկայացուցիչները։

ԲՈՒՐԹԻ. Պատիսի ապա Տէտէեան.

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Թորոս ապա ոսկերիչ.

ԱՏԱՐԱՅԱՐ. Պարոնիկ ապա Դաղաբէկեան.

ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Խաչատուր ապա Լիմոնեան

ԿԱՐԻՆ. Կարապետ ապա Զաքարեան.

ՍԵԲԱՍՏԻԱ. Վարդան Էֆէնտի Արդարեան.

ԵԱՖԻ. ապա Թայիկեան.

ՀԱԼԷՊ. Նիկողոս ապա Տէր Մարգարեան.

ԵՐԶՆԿԱՅ. Ընթերցասիրաց Թանգարան

ՎԱՆ. Գրիգոր ապա Խաչանեան.

Ուրիշ քաղաքներէ առորդրուիլ ուզողներն այս տեղերէն մէկուն հետ կրնան գրագրիլ։

Խմբագիր—Ցնօրէն
Ղ. Ս. ԵՒՍԵՒՈՒԼԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱՏԻՐՈՑ
Դ. ՊՕԼԻՍ ՁԻՆԷԻ ԽԱՆ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
5 ՅՈՒՆՎԱՐ

(ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԼԻՐԱՅԻ ՀԵՏ 100 ՂՈՒՐՈՒՇԷՆ)

Լոնդրա 3 ամիս դրուշ 110մ—110½մ
Մարսիլիա » —

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՅ
5 ՅՈՒՆՎԱՐ

Անգլ. լիրա	դրուշ	110,20
Ղարաբէանի ոսկի	»	88. 8
Իմպէրիալ ռուբ	»	89.15
Գերմանիոյ	»	51,25
Հինգ Ֆրանք	»	—
Հինգնոց	»	104մ—105մ
Գլինտ	»	115մ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 5 ՅՈՒՆՎԱՐ

Ա Ր Մ Ա Տ Ի Ք

Ցորեն կարմիր	Պէսարապիա	29	—31
» »	Ազագ	30	—32 »
» »	Գալիցք	30	—32
» »	Պուրգազ	30	—32 »
» »	Թէքիրտաղ	30	—32
Գարի	Ազագ	29	—31 »
» »	Գէսարապիա	29	—31 »
Կիր քա Ֆունա		29	—31 »
Ցորեն կակուղ	Պուրգազ	25	—29
» »	Վառնա	25—29	
» »	Գալիցք	25—29	
Սդիպատորին Թունա		—	
» Անատոլ.		17	—18
Գարի Թունա		13—14	
» Անատոլ.		—	

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ
ԽՈՉԱԿ ՁՈՐ

Ապրանք	դրուշ
Անատոլու	»
Գոլոս	ֆրանք ոչ գլեն կայ
Իմրիոնէ	» եւ ոչ ոնոզ
Ծակած	

ԲԱՄԲԱԿ դրուշ

Կէրէզ	հօխա	10 —
Իզմիր	»	10 —
Վառնա	»	8մ—
Պարակատան	»	6մ—
Վրատան	»	7մ—

ԲՈՒՐԴ

Անատոլու լուացուած	հօխա	8½— 9
» չլուացուած	»	5մ— 5½
Ռումելի լուացուած	»	10 —
» չլուացուած	»	6մ—
Վրատան լուացուած	»	—
» կէրլ լուացուած	»	14 —16
» չլուացուած	»	28 —30
Տոպրոնա	»	8 —
Էսկի Շէհիր	»	6 —

ՄԱԶԸ

Պարակատան	հօխա	10մ—
Անատոլու	»	10
Հերմակ	»	—

ՁԷՐԻ

Դայտիրի Ա. տեսակ	հօխա	17մ—
» Բ. »	»	16մ—
Էնիմիրիա »	»	16 —
Թազա »	»	15 —
Սրհլեք »	»	14 —
Եօզղատ »	»	14 —
Զօրում »	»	14 —

ԹԷՅԹԻՊ

Էնիմիրիա	հօխա	33 —40
Գատատամպոյ	»	33 —40
Պէլքազար	»	33 —40
Զէրքէզ	»	33 —40
Վան	»	20 —

Ա Ճ Ա Ի Մ Ո Ր Թ

Ամասիա	8—9մ. կոտ. մէկ Օ. Լ.	
Եօզղատ	» » »	»
Մուսա	» » »	»
Էրզրում	» » »	»
Գայսերի	» » »	»

Զ Ի Թ

Մուսանիա	հօխա	8 —
Ամասիա	»	7մ—
Սաքիզ	»	9 —
Միտիլի	»	8 —
Պրինձ թագաւոր երկրին մէջ		9մ—10
Սալէպ Դարտիմպոյ	հօխա	—.
Սֆիրն	»	350 —360
Գիրիթ	»	20 —26
Սուսամ	»	3մ— 4
Կոտոտա Ընտա.	գիլէ	26 —28
» Բուռնիի	»	—
Մեռաքա Պարսկ. Բէյտ	»	33 —46

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ

		դրուշ	
Խանդի Բիս Ա. տեսակ	100 հօխ.	1050	—
« Բ. »	»	900	—
Նէմչա	»	18	
Շաքար գնչի Անդղ. Կոդ.		275	—20
» » Գաղղ.	»		—
» գլուխ Գաղղ.	»		—
Ջայ Գոնիոս	հօխան	22	—23
» Բէյքս ծաղիկ	»	50	—60
Ընագ գոլոյ	կնդ.	990	լիր.
Գզգինգ (սիրգէս)	հօխա	9մ	—
Նեղակ լիմի ու գէնկալա	»	130	—140
» » Մատրաս	»	140	—160
Զինք տախտ.	100 հօխա	գր. 101	—
Երկաթի ձողաձեւ		58	—60
» տախտակ		105	—
» բնեւոցաւ		64	—66
Թորգինա		93	—
Ըրինձ լուսնոյ	100 ֆէրգիր.	42	—
Կարտոֆ հղ Գուսոյ	գրշ.	14մ	—
Խավիար	»	26	—